

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

בס"ד

פילחמד

עלון החמ"ד החודשי להורים
במגוון נושאים אקטואליים חינוכיים

סיוון התשע"ח – מאי 2018

4

גיליון מספר

מיום ירושלים לחג השבועות

אברהם ליפשיץ // ראש מינהל החינוך הדתי

אם נלך עם הרש"ר הירש, משמעות הדבר היא שחג השבועות הוא המועד שבו אנו מציינים את ההכנה, את הרצון לקבל תורה, את הציפייה, את הכמיהה, את הגעגוע... וזה מה שקרה ב-ו' בסיוון.

לכאורה, זהו ביטוי חזק של ימי ספירת העומר. מקדשים את ההכנה ולא את המימוש, חוגגים את הדרך, את התהליך ולא את ה"תוצר".

הרבי מקוצק אמר כי חג שבועות נקרא "זמן מתן תורתנו" משום שבאותו יום ניתנה התורה לישראל, ואילו קבלת התורה – כל אדם מישראל מקבל אותה לפי דרכו ובזמן שהוא חפץ בכך.

הורים יקרים מאוד,

אנו זוכים להתחנך עם הבנים והבנות / התלמידים והתלמידות, ולהיות שותפים עימם בעיצוב זהותם האישית והדתית. נחזק את הלימוד הגדול של האדם כמהלך, האדם שיכול תמיד לשאוף להגיע למקום הבא ויכול לעשות זאת, נחזק את המבט שלנו על עצמנו ועל תלמידינו – לא בצורה מקובעת אלא כמי שמתאים להם להשתנות ולהתקדם.

זה המקום לומר יישר כוח גדול לכל צוותי החינוך המלמדים תורה באהבה, ולצד מערכת השעות המחייבת מוסיפים אהבת תורה.

עשרות אלפי תלמידים שותפים במגוון תוכניות החמ"ד במסגרת "חמ"ד של תורה": הרמב"ם היומי, הסוגיה היומית, "היינו כחולמים" בתנ"ך, "רצים אל המשנה", "ושננתם", התלמוד הישראלי, "חמ"ד של דיבור" ועוד.

נאחל לכל בית ישראל –

חג שבועות שמח!

לפני ימים אחדים הדהדו באוזנינו תקיעות השופר על הר הבית וברכת "שהחיינו" של הרב גורן זצ"ל, ועתה נכנסים בשערי חג השבועות.

שבע שבתות תמימות ספרנו כדי להגיע ליום זה.

"וכוסף ומשתוקק תמיד"...

אנו מכירים שתי צורות של ספירה: אחת – ספירה לאחור; למשל כשמשגרים טיל, הספירה היא: "תשע, שמונה, שבע... שתיים, אחת, אפס"... ואז הטיל משוגר.

ואילו השנייה – כמו בספירת העומר שלנו – ספירה קדימה: "אחת, שתיים... ארבעים ותשעה יום". מה ההבדל בין שני סוגי הספירה?

בספירה לאחור, כשהכול כבר עומד, הטיל מוכן לשיגור, כל המערכות עובדות, מצפים ל"אפס" תקלות, וכשהטיל עף בהכרזת ה"אפס" – משימת השיגור הושלמה!

בספירה "קדימה" – בספירת העומר – ביום הארבעים ותשעה המשימה רק מתחילה...

לספור קדימה

הספירה העולה מבטאת את הציפייה להשתלמות, לתיקון המידות, כך שבשנגיע ליום החמישים – נוכל להגיע למעמד מתן תורה.

העיקר בספירה הזאת הוא ההכנה, התהליך, הרצון להשתכלל, העבודה על מידות הנפש ותיקונן.

הרש"ר הירש מסביר שאנו חוגגים את מוכנותנו למתן תורה, את העבודה שהתקדמנו בספירה לאט לאט, ולא את עצם נתינת התורה!

היחיד והיחד במשפחה, במעגל השנה

פסים רעיוניים ומעשיים במשפחה

בת-אורן מזעקי // מדריכת במ"ה וכישורי חיים, מחוז דרום

איך עושים זאת?

- מפגש שבועי עם אחד ההורים - לחיזוק הקשר והתקשורת.
- פעילות / תפקיד מיוחד לילד (הכנת מאכל מיוחד, כתיבת סיפור או דבר תורה לשבת, סידור חדר או שולחן שבת, קריאת סיפור לאחד האחים וכו') מתוך הבנה שכשאני עושה אני שייך, אני חלק מתוך, ולא "אורח" בבית מלון.

במקביל חשוב לחזק את התא המשפחתי, לחזק את ה"ביחד". חגים, שבתות וחופשות הם הזדמנות מצוינת לכך.

איך עושים זאת?

השקעה בשולחן שבת / חג, נתינת אחריות לילדים על איך ייראה השולחן, דברי תורה, שירים, חידונים ושיח סביב נושאים שאנו בוחרים להביא...

בהמשך החג לימוד משותף, משחקי קופסה שמקרבים ומאחדים, טיול משותף לאחר הסעודה ועוד...

המטרה בסופו של דבר היא לטפח את "הגאווה המשפחתית", לתת חוזק ל"ביחד", ועם זאת לא לוותר על הפרטים, אלא לתת מקום של גודל וחשיבות לכל אחד מבני הבית.

בסיום התהליך אנו מתחברים אל הגודל, הכלל, ומתפללים יחד ביום השיא, יום החמישים (ובכל יום ויום): "הרחמן הוא יחזיר לנו את עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו, **אמן סלה**". בית המקדש הוא נקודת השיא בחיבור היחיד והיחד, במצוות האישיות והכלליות ובמצוות הפרטיות.

שנזכה מתוך כך לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן!

"וספרתם לכם ממחרת השבת... שבע שבתות..." (ויקרא כג, טו). אנו נמצאים בימים האחרונים של ספירת העומר. במשך 49 יום ספרנו דבר יום ביומו, ולכל יום הייתה המיוחדות שלו, אך עם זאת, הוא גם היה מחובר לשבוע שבתוכו הוא נמצא... אנו נותנים מקום ליום, אך לא מפרידים אותו מהספירה הכוללת.

אומר הרב קוק כי "העולם הוכשר כבר להבין, איך כל הפרטים מחוברים עם הכלל, וכי פרט שאינו קשור עם הגודל של הכלל לא יוכל להניח את הדעת" (אורות התשובה ד, י).

משמעות הדברים היא שאנו מחויבים, מצד אחד, להכיר בערך עצמנו, לדעת מי אנחנו ומה יכולתנו, ומצד שני, אין אנו יכולים להישאר כפרטים. עלינו לדאוג להתחבר אל הכלל, להבין את הגודל ולהיות חלק מהעוצמה.

משפחה היא דוגמה מצוינת לאוסף של פרטים שבו כל אחד עומד ברשות עצמו, לכל אחד מיוחדות משלו, בישרונות, יכולות ואופי מיוחד, ועם זאת, כמשפחה, אנו רוצים לנהוג כגוף אחד. לא מתוך ויתור על הפרטים אלא מתוך הבנה שכל אחד מוסיף את אורו המיוחד וממנו אנו צומחים להיות "משפחה".

השנה חל חג השבועות חל ביום ראשון, בצמידות לשבת, כך שבאפשרותנו לבלות הרבה זמן של יחד!

ובמשמעות המעשית:

כמשפחה אנו צריכים למצוא את הדרך לטפח כל ילד בתוך המשפחה, לעזור לו למצוא את יכולותיו, למצוא את נקודות האור שבו ולהעצימן.

לפעמים צריך גם קולות וברקים

הרב תומר גרוסמן // עמית בבית ספר 'מנדל' למנהיגות

חינוכית ומנהל הישיבה התיכונית חמ"ד צביה לוד

באותו השבוע הוזמנתי להשתלמות מורים בבית ספר. גם שם דיברו על הפדגוגיה החדשנית שמלווה בהתקדמות טכנולוגית, וגם שם עלתה השאלה, ואפילו בצורה מלגלת, כיצד מצפים שהמורים – שלחלקם אין כתובת אימייל – יובילו חדשנות, ובכלל, שההנהלה קודם תדאג שיהיה חלב בחדר המורים...

עולם חדש של אפשרויות: מצגות, תוכנות, אפליקציות, מאגרי מידע, תמונות, שיעורים מקוונים, שאלות, מורים פרטיים ועוד ועוד מוצעים היום במערכת החינוך. תפקידנו כמורים, מנהלים ומנהיגי חינוך להכיר בהם, לאמץ אותם, ובעיקר להשתמש בהם ככלי לשיפור הלמידה – שיפור ערך השיתופיות בכיתה, יכולת זיהוי מידע אמין ובעל ערך, שילוב מידע בעבודה לא בצורה של העתקה והדבקה. האם יש לנו זכות להשאיר את כל זה מאחור ולדבוק באידיאולוגיה של חזרה לדפים הישנים והמצהיבים?

שיתפה אותי אחת המורות בתובנות מההשתלמות: "גם אני לא האמנתי בכל השטויות האלה", היא אמרה, "אך כשבתי חלתה ובמשך כחודש לא יכלה להגיע לבית הספר, היו אלו התוכניות והקבצים השיתופיים עם החברות שלה שעזרו לה להמשיך את הלימודים כאילו הייתה איתם ממש".

כאשר נקרא בפרשת מתן תורה בחג השבועות נוכל למצוא את אותה החרדה אצל בני ישראל. הקב"ה מנסה לפגוש את בני ישראל בצורה אינטראקטיבית – קול, מלל, תוכן, יחד עם קולות ברקים, ענן כבד, קול שופר ועשן סמיך. משה מוביל את העם אל תחתית ההר, קול השופר הולך וחזק, אך עם ישראל מבקש את המורה הוותיק שיעמוד מולו ויתווך את דברי ה' – "דבר אתה עמנו ונשמעה".

כנראה לא השתנה הרבה. אך כשנשמע את הדברים במהלך החג הקרוב, תהיה לנו הזדמנות להרהר כיצד אנחנו, מורים והורים, לא בורחים מהעולם הסובב את התלמידים והתלמידות, הבנים והבנות, אלא הופכים להיות עוגן ומגדלור עבורם.

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיט הַבָּקָר וַיְהִי קֶלֶת וּבָרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיִּחַרְד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה".

אומרים שתלמידים ממילא יושבים שעות מול מחשבים, טלפונים חכמים וטאבלטים, ולכן הם אינם זקוקים לטכנולוגיה המתקדמת גם בסביבת הכיתה. "עדיף שידעו לפתוח ספר", אומרים חלק מן המורים, "הרי אנחנו עם הספר"; "שידעו לדבר פנים אל פנים עם החברים".

מורים רבים במקרה הטוב מתעלמים מהמכשירים הנמצאים אצל התלמידים, לא מגלים עניין, לא רוצים לראות, ללמוד, להשתתף בחוויה של תלמידיהם, ובמקרה הרע מחרימים אותם ומחזיקים במכשיר עד לסיום יום הלימודים.

נכון או לא – אכן שאלה קשה שהולכת ומתחזקת מידי שנה, ורף הגיל הרלוונטי לשאלה זו הולך ופוחת באופן קבוע.

לא מכבר, עת התקיימה לה תקופת הרישום לשיבות ולולפנות, ביקרתי בערב פתוח באחד ממסודות החינוך, שבו הציגו את המקום. ההצגה לוותה במצגת פאוור פוינט שהכילה עשרות גופנים (פונטים) שונים, חיצים שאינם מובילים לשום דבר ותמונות שבשל גודלן ואיכותן לא היה סיכוי לראות. ומעל לכל, עמד ראש המוסד והצהיר כי "אנו, כיאה לחינוך הדתי, איננו דוגלים בטכנולוגיה, ומי שמחפש זאת, אנא ממנו שילך למקום אחר".

חשבתי לעצמי, האם באמת אנחנו רוצים להשתרך מאחורי ילדינו? במקום להתוות, להנהיג, ללמד מה מותר ומה אסור, מה אפשרי ומה ראוי – פשוט להתעלם?

מתן תורה "במדבר סיני"

חזן מזרחי // מנהל ביה"ס חמ"ד דוגמא עוזיאל, ירושלים

כדי להיות מתלמידיו של אברהם אבינו צריך האדם להיות בעל "עין טובה" כלפי בורא עולם, כלפי זולתו וכלפי עצמו. לראות דברים באופן חיובי, להאמין שכל מעשי ה' הם לטובה, וגם להאמין בעצמו ובכוחותיו לעמוד באתגרים ובמשימות שנבנו לו. נוסף על כך, בעל רוח נמוכה ונפש שפלה לא יתנשא מעל הבריות ולא ירים ראשו כלפי השמים, הוא יבין ש"כחי ועצם ידי" לא עושה את החיל כי אם דבקות ואמונה בבורא. אלו התכונות הנדרשות לאדם כדי לקנות תורה, בבחינת "מדבר". אם חלילה ננהג כתלמידי בלעם הרשע לא נוכל לקנות תורה. מי שעינו רעה רואה את העולם, את הבריות ואת האדם עצמו באופן שלילי. באופן זה הוא לא יוכל לראות את הדיוק והמופת במעשה הבריה, וגם לא את החשיבות בקיום המצוות. מי שנפשו רחבה ורוחו גבוהה, מי שיתלה כל דבר בעצמו ובכוחותיו, עלול לזלזל בבריות ולא להכיר תודה לקב"ה – זו אינה דרכה של תורה.

לימוד נוסף העולה מדברי המשנה בא לידי ביטוי בדגש על המילה "תלמידיו". מדוע לא משווים את אברהם אבינו לבלעם הרשע באופן ישיר?

כדי לבחון הצלחה של תהליך, יציבות וביסוס – מביטים בתלמידים. אם התלמידים הולכים בדרך מוריהם ורבותיהם זה בבחינת "להנחיל אהבי יש". על המורה והמחנך להאציל ממידותיו לתלמידיו ולטעת בהם תורה עם דרך ארץ תוך שייכות ונגיעה לכל תחומי החיים.

זכינו שבית ספרנו, חמ"ד דוגמא עוזיאל, קרוי על שמו של הראשון לציון הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל. הרב שיקף נכוחה את דברי המשנה באבות, היה בעל עין טובה, רוח נמוכה ונפש שפלה. ראה דברים באופן חיובי, האמין בעצמו ובזולתו, אהב את הבריות ואת ארץ הקודש וקנה תורה מתוך צניעות ועמל. יהי רצון שנמשיך בדרכו, נקנה תורה ומידות באופן ראוי, נהיה בבחינת "מדבר" וכתלמידיו של אברהם אבינו.

סמלית מאוד העובדה כי הקריאה בפרשת "במדבר", בפתחו של החומש החדש, תמיד סמוכה לחג מתן תורה, חג השבועות. ללמדנו שלא ניתן לקנות תורה אלא אם כן נהיה בבחינת "מדבר". המדבר הוא מקום צחיח ויבש, המסמל פשטות וצניעות. ידוע מדרש חז"ל על ההרים שרבו ביניהם על מי מהם תינתן התורה; ובתום המריבה זכה בכבוד הנכסף הר סיני, הממוקם במדבר סיני, עקב היותו צנוע ושקט. כדי לקנות תורה ולקבלה הלכה למעשה צריך להיות צנוע ושקט, כלי קיבול המסוגל להתמודד עם מציאות משתנה ולעיתים קיצונית.

המשנה באבות (ה, כג) מלמדת אותנו: "כל מי שיש בידו שלושה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלושה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע: עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו.

עין רעה, רוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע.

מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע?

תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר (משלי ח), להנחיל אהבי יש, ואצרתיהם אמלא.

אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר (תהילים נה), ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך".

חג שמח!

הנקודה המיוחדת של שבועות

יעקב גפרט // תלמיד כיתה י' בישיבת חמ"ד קריית הרצוג

אותו – כמו יציאת מצרים, שם המטרה היא לזכור את הגאולה ואת הנס שאירע לנו. אולם האירוע המחולל של חג השבועות נמצא איתנו תמיד, הוא לא משהו שמתחיל ונגמר. הוא איתנו לכל אורך חיינו! כל אחד מסוגל להתחבר אל חג השבועות ולהרגיש את העוצמה שבלימוד התורה.

ועוד משהו...

אילו היו מצוות מיוחדות לשבועות, היינו יכולים להפוך את התורה לדבר חד פעמי, ששייך ליום אחד בשנה. 'הנה, ביום ההוא נזכור את התורה, נחגוג את העובדה שקיבלנו אותה עם עוגת גבינה ובלינצ'ס, ונחכה לאסרו חג כדי להמשיך ללמוד לבגרות במתמטיקה'.

נכון, למצוא את הנקודה הנכונה להתחברות לתורה לכל אורך השנה זו משימה לא פשוטה. לאף אחד. התורה נקנית בעמל, אין חוכמות. אבל אם נשנה את החשיבה שלנו, ונתחיל לחיות את חג השבועות ביום-יום שלנו לאורך השנה, ולא רק נחגוג באופן סמלי במשך יום אחד, אז נוכל להרגיש את העוצמה וההתלהבות שבלימוד התורה.

שבועות תשע"ח הוא לא סתם עוד חג. אנחנו חוגגים את החג הזה משהו כמו 2,500 שנה – זה מטורף! במיוחד אם אנחנו מתחשבים בעובדה הקטנה שאנחנו חיים במדינה העוצמתית ביותר במזרח התיכון שקיימת "בסך הכול" 70 שנה...

כל התקופה האחרונה, שבה חגגנו את חג הפסח ויום העצמאות, גרמה לי לחשוב למה דווקא בשבועות, שהוא יום טוב בפני עצמו, אין עוד מצוות חוץ משביתת מלאכה? הרי בסוכות יושבים בסוכה, בפסח אוכלים מצות, אבל מה עושים בשבועות?

אם נחשוב וננסה להבין על מה חוגגים בשבועות אולי נבין למה אין שום מצווה מיוחדת בחג הזה. בפסח אנחנו חוגגים את זה שיצאנו ממצרים, ומצווים אותנו לאכול מצות כדי לזכור את זה. בסוכות אנחנו חוגגים בעצם הישיבה בסוכה את העובדה שה' הושיב אותנו בסוכות וסכך עלינו בענני הכבוד, ובשבועות אנחנו חוגגים את מתן התורה, אבל איך חוגגים את האירוע המחולל הזה?

ובכן, **יציאת מצרים ומתן תורה הם שני דברים שונים.**

מתן תורה הוא האירוע שהפך אותנו לעם הנבחר. האירוע המשמעותי ביותר בתולדות עם ישראל. יציאת מצרים, למרות כל הניסים והנפלאות שאירעו לנו במהלכה, למעשה נועדה להביא אותנו למעמד הר סיני ולקבלת התורה.

אילו היינו מקבלים מצוות מיוחדות לחג השבועות, יכולנו להתייחס אל מתן תורה כאל אירוע שצריך לזכור ולהחיות